

Drempels slechten

kwaliteit van leven en
sociale participatie
van slechthorende volwassenen

De kwaliteit van mijn leven
een cijfer gevend,

daarbij rekening houdend
met de factor plezier,

ook geluk in de liefde
in ogenschouw nemend,

depressieve gedachtes als:
'Wat doe ik nog hier?'

kom ik uit op een 4.

Lévi Weemoedt

Drempels slechten

©november 2016 Koninklijke Kentalis, Sint-Michielsgestel

Projectleiding en tekst: Jet Isarin

Kwantitatieve analyse: Nina Davids en Judith Pijnacker

Projectgroep: Maartje Schutte (2014-2015), Mikael de Vries (2015-2016), Joop Beelen

Brainstormgroep: Eefje den Biggelaar, Jesper van Ee, Jessica Ernest, Stan van Kesteren, Ellen Revenberg, Brian Smit, Mikael de Vries, Ed Weemaes, Yorinde de Wit

Minidocumentaire: Stan van Kesteren en Caroline van Dijk

Spel Geroezemoes en logo: Jesper van Ee

Campagne Slechthorend. Nou en?!: Stan van Kesteren

Alle rechten voorbehouden: niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Kentalis.

Inleiding

SH-Jong biedt slechthorende jongeren in de leeftijd van 12 tot 30 jaar de mogelijkheid elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen, actief bezig te zijn en van elkaar te leren tijdens dag- en weekendactiviteiten. Leden van SH-Jong geven voorlichting aan instanties, scholen en bedrijven over slechthorendheid in relatie tot studie, werk en dagelijks leven. In diverse samenwerkingsverbanden komt SH-Jong op voor de belangen van slechthorende jongeren.

Om de belangen van slechthorende jongeren beter te kunnen behartigen en bij het organiseren van activiteiten optimaal te kunnen aansluiten bij dat wat slechthorende jongeren in hun volwassen leven tegen zullen komen, nam SH-Jong in haar beleidsplan (2012 – 2015) op dat in 2015 de vijf grootste belemmeringen actief moesten zijn aangepakt, zodat slechthorende jongeren een steviger positie in de maatschappij zouden kunnen bemachtigen.

Om dit te bereiken wilde SH-Jong de ervaringen op het gebied van kwaliteit van leven en participatie van een brede groep slechthorende volwassenen in kaart brengen en de ervaringskennis van een kleinere groep aanboren voor een analyse van de onderzoeksgegevens en het formuleren van een actie of aanpak.

Kwaliteit van leven is een verzamelbegrip voor een aantal levensdomeinen die gezamenlijk bijdragen aan het welbevinden van mensen. Het gaat om het sociaaleconomische domein (arbeid, inkomen, wonen, voorzieningen, dienstverlening), het sociale domein (persoonlijke relaties, sociale participatie, tijdsbesteding, burgerschap), het psychische domein (emoties, gedrag, psychisch functioneren, weerbaarheid) en het fysieke domein (gezondheid, fysiek functioneren, stoornissen). Op basis van ervaringen binnen de belangenorganisaties van slechthorenden, bestaat het vermoeden dat zich juist in het sociale en sociaaleconomische domein problemen (kunnen) voordoen die te maken hebben met het gehoorverlies en de wijze waarop daar door slechthorenden en horenden mee wordt omgegaan.

In 2014 werd door SH-Jong, NVVS en Kentalis een onderzoeksvoorstel ingediend bij de Programmaraad Verbindend Vernieuwen. De vraagstelling was:

Hoe ervaren slechthorenden (18-35 jaar) hun kwaliteit van leven, wat zijn de vijf grootste belemmeringen voor sociaal-maatschappelijke participatie, welke interne en externe factoren spelen daarbij een rol en welke aanpak vereist dat?

Het plan was onderzoek te doen met behulp van online vragenlijsten en de bevindingen van het vragenlijst-onderzoek in vijf focusgroepen nader te analyseren. De focusgroepen zouden in een eerste bijeenkomst de opdracht krijgen de interne en externe factoren van de belemmering te verhelderen op basis van hun gezamenlijke ervaringskennis en in een tweede bijeenkomst een actie of aanpak te formuleren.

Het onderzoeksproject is anders gelopen dan de bedoeling was en dreigde in 2015 vast te lopen. In december 2015 werd een laatste poging gedaan tot koerswijziging en begin 2016 ging de programmaraad akkoord met een voorstel daartoe.

Hoewel de vragenlijsten online werden afgenomen zoals was beoogd, vulden veel minder respondenten de vragenlijst in dan we hadden gehoopt. In plaats van 200-400 slechthorende volwassenen vulden slechts 67 mensen de vragenlijst in. Van deze mensen gaven er 21 aan dat zij bereid waren deel te nemen aan een focusgroep, de helft van het aantal beoogde deelnemers. Vanaf

het voorjaar van 2015 zijn diverse pogingen ondernomen om focusgroep-bijeenkomsten te organiseren. Dat is uiteindelijk alleen gelukt tijdens een activiteitenweekend van SH-Jong; daarbuiten bleek het onmogelijk een (voor meer dan twee deelnemers) passende datum, tijdstip en locatie te vinden.

Bij SH-Jong was gedurende de looptijd van het project verloop onder de vrijwilligers die 'Drempels' binnen SH-Jong zouden trekken. Een vrijwilliger die een betaalde baan vindt, geeft nu eenmaal voorrang aan de betaalde werkzaamheden en valt uit als projectmedewerker, ook als de projectwerkzaamheden (per uur) worden betaald.

Toch waren het niet alleen praktische problemen die het noodzakelijk maakten koers te wijzigen. Ook inhoudelijk was daar aanleiding toe. De inzichten die uit de vragenlijsten naar voren kwamen, bevestigden het beeld dat bij SH-Jong, NVVS en Kentalis al bestond over de participatieproblemen van slechthorende (jong)volwassenen. Ook de focusgroep tijdens het activiteitenweekend van SH-Jong leverde weinig tot geen nieuwe informatie op. Het leek daarom niet zinvol meer tijd en energie te steken in een verdieping van de verkregen inzichten. In plaats daarvan werd vanaf januari 2016 gekoerst op het bedenken van oplossingen voor de ervaren belemmeringen. Drempels *slechten* werd de opdracht.

Een brainstormsessie in januari 2016 met acht actieve leden van SH-Jong leidde tot veel goede ideeën en een duidelijke richting. *Als we iets willen veranderen, dan hebben we assertieve slechthorenden nodig, mensen die weten wat ze willen, weten wat ze nodig hebben en die voor zichzelf kunnen opkomen!* Wat maken slechthorende jongvolwassenen mee op weg naar zelfstandigheid en werk en hoe zorgen zij ervoor dat ze niet worden belemmerd door hun slechthorendheid? Hoe kunnen slechthorende kinderen en jongeren op een speelse manier leren effectief te communiceren en voor zichzelf op te komen?

De campagne 'Slechthorend. Nou en?!' was geboren.

1. Kwaliteit van leven

De vragenlijst van *Drempels slechten* is een combinatie van verschillende vragenlijsten die is samengesteld door de projectleider na overleg met Anika Smeijers (LUMC: onderzoek naar de kwaliteit van leven van Doven en slechthorenden), Joop Beelen (NVVS) , Maartje Schutte (SH-Jong), Nina Davids (Kentalis-O&O) en Judith Pijnacker (Kentalis-O&O).

De vragenlijst die voor 'Drempels slechten' werd ontwikkeld bestaat uit 71 vragen (zie bijlage).

- 16 vragen over achtergrond (leeftijd, opleiding e.d.).
- 9 vragen over communicatie (Self Assessment of Communication (SAC); University of Arizona Hearing Clinic).
- 25 vragen over participatie (Hearing handicap inventory for adults (HHIA). (Newman et al., 1991).
- 11 vragen over eenzaamheid (Loneliness scale), Jenny de Jong Gierveld & Theo van Tilburg VU University, Faculty of Social Sciences, Department of Sociology. De Loneliness scale is door ons aangevuld met 3 vragen over welbevinden.
- 10 stellingen over probleemoplossend vermogen (Dutch General Self-Efficacy Scale; Schwarzer & Jerusalem, 1995).

Van 3 november 2014 tot 1 februari 2015 stond de vragenlijst 'Drempels slechten' online. De werving van respondenten verliep via de sociale media (Facebook en Twitter van de drie betrokken organisaties en het persoonlijk netwerk van de betrokkenen), direct mail (leden van SH-Jong en NVVS), Nieuwsbrief (NVVS, Doof.nl), folders (Audiologische centra Kentalis) en websites (SH-Jong, NVVS, Kentalis).

Help mee met 'Drempels slechten'!

Ben jij tussen de 18 en 35 jaar oud, slechthorend, CI-gebruiker en/of BAHA-gebruiker? Vul dan de vragenlijst in en help mee met 'Drempels slechten'!

SH-Jong, NVVS en Kentalis voeren nu het grootschalige onderzoek 'Drempels slechten: kwaliteit van leven slechthorende volwassenen' uit. Er wordt onderzocht hoe slechthorende volwassenen (inclusief CI- en BAHA-gebruikers) in de leeftijd van 18 tot en met 35 jaar de kwaliteit van leven ervaren. Ook worden de vijf grootste belemmeringen, ook wel drempels genoemd, in de sociaal-maatschappelijke participatie onderzocht.

Dit onderzoek is nodig, omdat er nog weinig tot niks bekend is over deze doelgroep en hoe zij de kwaliteit van leven ervaren. Hierdoor wordt mogelijk verkeerde voorlichting gegeven en worden drempels misschien niet meegenomen bij de belangenbehartiging voor deze slechthorende volwassenen. Iets wat wel belangrijk is, want juist in deze fase komen veel levensbepalende gebeurtenissen voor. Denk aan studeren, eerste baan en het opbouwen van een sociaal leven en gezin.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

Respondenten

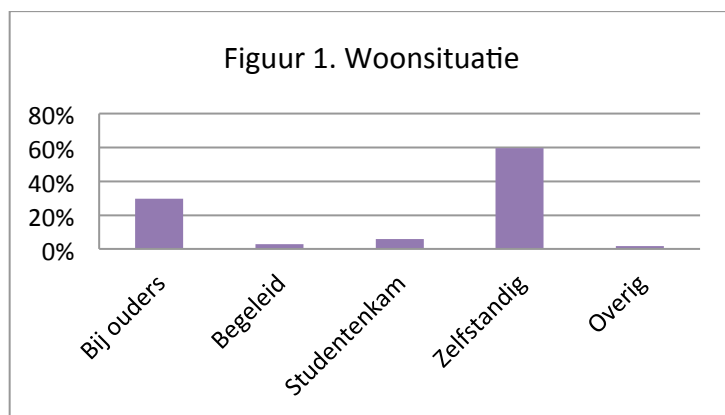
Van de 68 respondenten die de gehele vragenlijst invulden, was er één respondent die vanwege zijn leeftijd (48 jaar) niet in de analyse is meegenomen. De analyse is dus gebaseerd op 67 respondenten. Aan het eind van de vragenlijst konden de respondenten zich opgeven voor deelname aan een focusgroep. Zij konden hun e-mailadres invullen of een aparte e-mail sturen na het verzenden van de vragenlijst. Eenentwintig mensen gaven zich op voor deelname aan een focusgroep.

Achtergrond van de respondenten

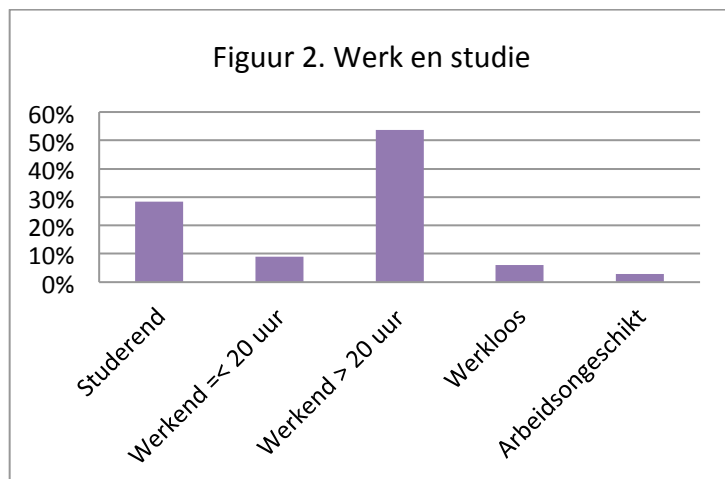
Van de respondenten is 81% vrouw, en 19% man. Omdat vrouwen oververtegenwoordigd zijn, zijn de onderzoeksresultaten niet representatief. Dit wordt versterkt doordat het opleidingsniveau relatief hoog is: 52% van de respondenten volgde hoger onderwijs (HBO/WO), terwijl dit percentage landelijk (bij jongeren tussen de 18 en 25 jaar) op 33% ligt (CBS, 2011).

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 27 jaar, met een range van 16 tot 37 jaar. De meerderheid van de respondenten (81%) is ongehuwd. Dit is niet opvallend: de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen trouwen is 33 jaar en die van mannen is 37 jaar (CBS, 2014a).

In 2012 was de gemiddelde leeftijd waarop jongeren het ouderlijk huis verlaten 22 jaar en acht maanden; meisjes gaan eerder uit huis dan jongens (Stoeldrayer, 2014). Het betekent dat onze respondenten iets langer thuis blijven dan de algemene bevolking: met een gemiddelde leeftijd van 27 jaar woonde 30% van de respondenten nog bij hun ouders (zie figuur 1).

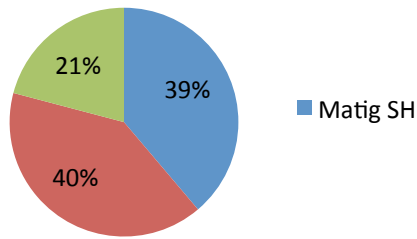
In 2013 was 10,6% van de jongeren tussen de 15 en 27 jaar werkloos (CBS, 2014b). Bij onze respondenten is het percentage aanzienlijk lager: 6% van hen geeft aan werkloos te zijn. Drieënzestig procent heeft werk en 28% van de respondenten volgt onderwijs (zie figuur 2).

Hoorstatus en hulpmiddelen

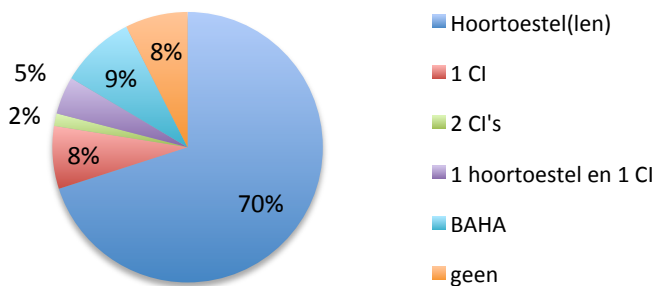
Van de respondenten is 39% matig slechthorend, 40% is ernstig slechthorend en 21% is zeer ernstig slechthorend of doof (zie figuur 3).

Figuur 3. Hoorstatus

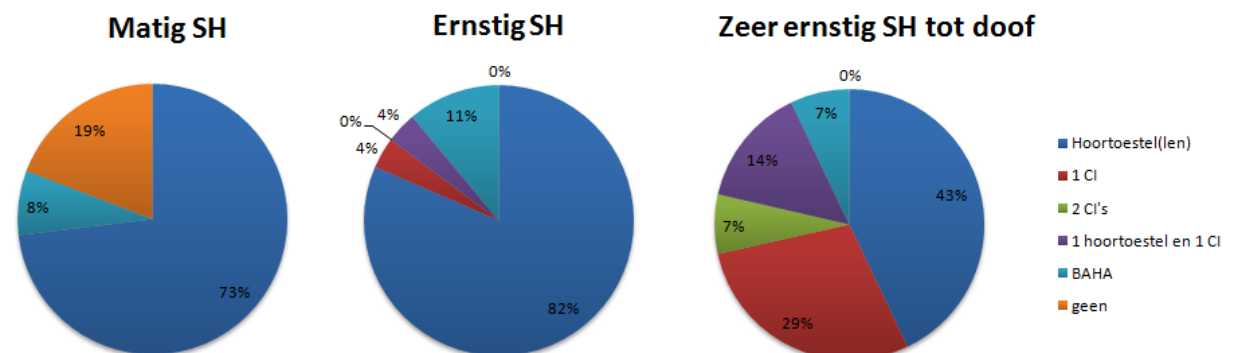
De meerderheid van de respondenten gebruikt hoortoestellen (zie figuur 4).

Figuur 4. Soort hulpmiddel

Van de matig slechthorenden gebruikt 73% hoortoestellen, 19% gebruikt geen hulpmiddel en 8% heeft een BAHA (zie figuur 5). Van de ernstig slechthorenden gebruikt 82% een hoortoestel, 11% een BAHA, 4% een CI, en 4% een hoortoestel en een CI. Van de mensen die aangaven zeer ernstig slechthorend of doof te zijn, gebruikt 43% hoortoestellen, 29% een CI, 14% een hoortoestel en een CI, 7% een BAHA en 7% heeft twee CI's.

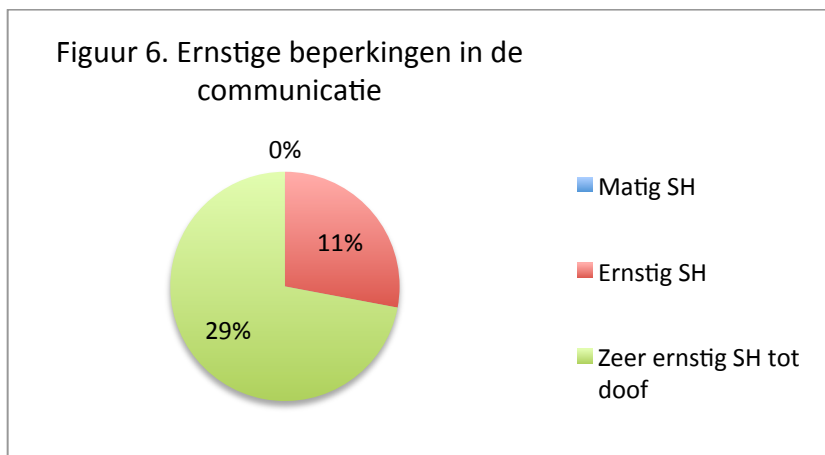
Figuur 5. Soort hulpmiddel naar hoorstatus

Communicatie

De communicatievragenlijst meet de invloed van gehoorverlies op de communicatie. De eerste vijf vragen zijn gericht op problemen bij activiteiten: met iemand praten, amusement, gesprekken met kleine groep, aanwezigheid in ongunstige luisteromgeving en frequentie van communicatieproblemen. Twee vragen gaan over problemen met sociale participatie: de invloed op persoonlijke en sociale leven en de mate waarin anderen worden gehinderd door het gehoorverlies. Twee vragen gaan over problemen met emotionele participatie: de mate waarin het gehoorverlies de stemming en de kwaliteit van leven negatief beïnvloedt.

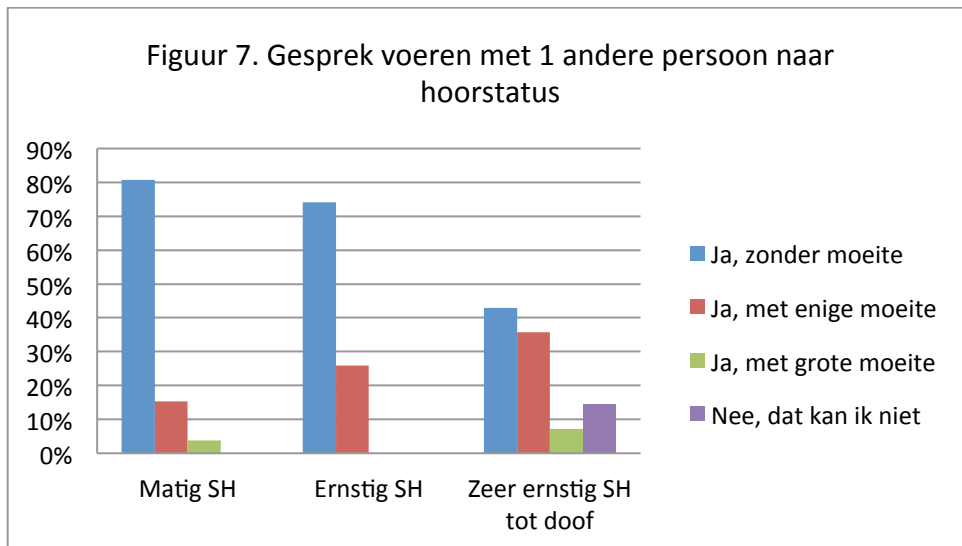
Ernstige problemen in de communicatie worden ervaren door geen van de matig slechthorenden, 11% van de ernstig slechthorenden en 29% van de zeer ernstig slechthorenden en doven (zie figuur 6).

Als het gaat om ernstige beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten dan stijgen die percentages naar respectievelijk, 12, 19 en 64%. Ernstige participatieproblemen (sociaal leven, stemming, reactie anderen) worden ervaren door 4 % van de matig slechthorenden, 4% van de ernstig slechthorenden en 14% van de zeer ernstig slechthorenden en doven.

Van alle respondenten geeft 46,3% aan dat het gehoorverlies hun kwaliteit van leven soms negatief beïnvloedt, bij 17,9% is dat regelmatig tot vaak. Meer dan 56% van de respondenten voelt zich soms gehinderd of van streek door de problemen met het gehoor, bij 20% van de respondenten is dit regelmatig of vaak het geval.

Een gesprek voeren met één persoon kost 15% van de matig slechthorenden, 26% van de ernstig slechthorenden en 36% van de zeer ernstig slechthorenden enige moeite (zie figuur 7). Grote moeite met het voeren van een gesprek wordt door geen van de ernstig slechthorenden genoemd en door 4% van de matig slechthorenden en 7% van de zeer ernstig slechthorenden. 14% van de zeer ernstig slechthorenden/doven vult in geen gesprek te kunnen voeren met een horende persoon.

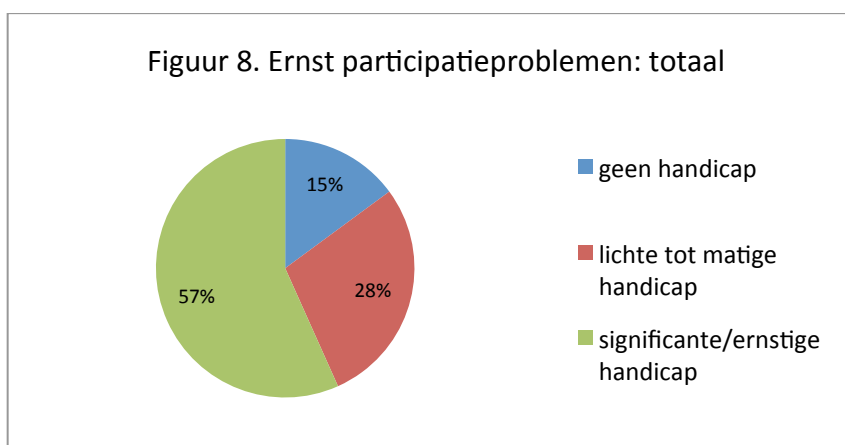

In een ongunstige luisteromgeving (feest, achtergrondmuziek, bus, auto, praten van veraf) ervaren de meeste respondenten communicatieproblemen. Dat geldt bij 50% van de respondenten regelmatig of vaak en bij 37% (bijna) altijd.

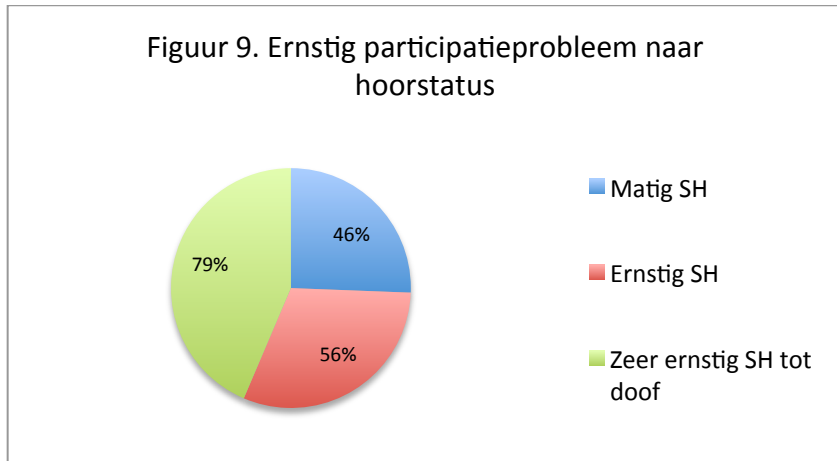
Participatie

De participatievragenlijst heeft 12 vragen over sociale participatie en 13 over emotionele participatie. Bij sociale participatie gaat het om: telefoneren, groepsactiviteiten, feestjes, begrijpen van collega's/klanten, afleggen van bezoeken, amusement, winkelen, familiegesprekken, restaurant. Bij emotionele participatie gaat het om: nieuwe mensen ontmoeten, irritatie, frustratie, zich beperkt voelen, zenuwachtigheid, ruzie, zich van streek voelen, alleen willen zijn, gedeprimeerd voelen, ongemakkelijk voelen en zich buiten gesloten voelen.

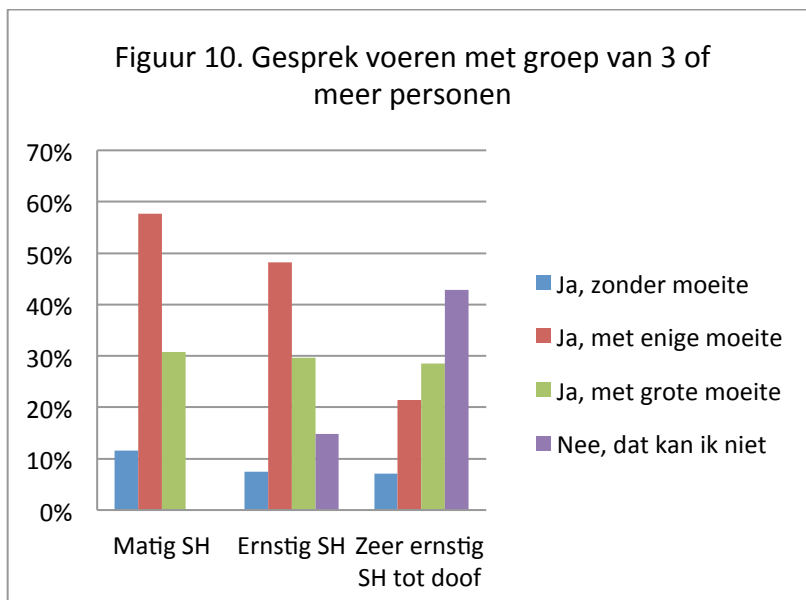
Van alle respondenten ervaart 15% geen participatieproblemen, 28% lichte tot matige problemen en een kleine meerderheid van 57% ervaart ernstige problemen (zie figuur 8). Daarbij spelen sociale aspecten (met name telefoneren, het bezoeken van feestjes en het verstaan van radio en televisie) een iets grotere rol dan emotionele, zoals het zich ongemakkelijk voelen bij het ontmoeten van nieuwe mensen.

Het zijn vooral de zeer ernstig slechthorenden en doven die ernstige participatieproblemen ervaren (79%, zie figuur 9). Het gehoorverlies heeft het de minste invloed op de frequentie waarmee gewinkeld wordt of vrienden en kennissen worden bezocht, het contact met familie en het zich gedeprimeerd voelen.

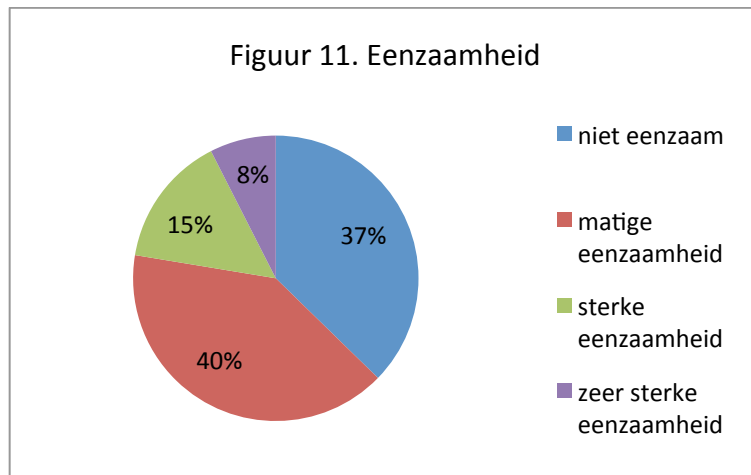
Een gesprek voeren in een groep kost 58% van de matig slechthorenden, 48% van de ernstig slechthorenden en 21% van de zeer ernstig slechthorenden enige moeite (zie figuur 10). Grote moeite met het voeren van een gesprek wordt door 31% van de matig slechthorenden, 30% van de ernstig slechthorenden en 29% van de zeer ernstig slechthorenden. Voor 15% van de ernstig slechthorenden en 43% van de zeer ernstig slechthorenden is het onmogelijk een groepsgesprek te voeren.

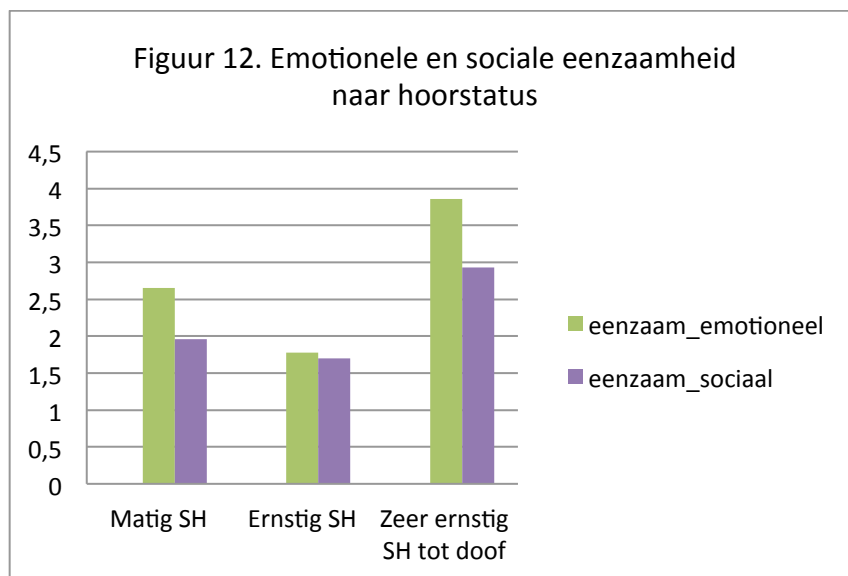
Eenzaamheid

De eenzaamheidsvragenlijst vraagt enerzijds naar de mate waarin: een goede vriend of vriendin wordt gemist, leegte wordt ervaren, gezelligheid wordt gemist, de vriendenkring als te beperkt wordt ervaren, mensen worden gemist, iemand zich in de steek gelaten voelt. Anderzijds wordt gevraagd naar de mate waarin: er mensen zijn bij wie iemand terecht kan, of op wie iemand kan terugvallen, er mensen zijn op wie iemand kan vertrouwen en met wie iemand zich verbonden voelt.

Eenzaam is 64% van de respondenten, bijna een kwart (24%) is ernstig tot zeer ernstig eenzaam (zie figuur 11). Dat percentage ligt aanzienlijk hoger dan in de algemene populatie. In 2012 gaf bijna veertig procent van de bevolking van 19 jaar en ouder aan eenzaam te zijn; die eenzaamheid was bij slechts 8% ernstig of zeer ernstig (Brink & Savelkoul, 2013). Eenzaamheid werd in beide populaties vastgesteld met de Eenzaamheidsschaal.

Emotionele eenzaamheid, door een sterk gemis aan een intieme relatie, werd vaker gerapporteerd dan sociale eenzaamheid door een gemis aan betekenisvolle relaties met andere mensen zoals collega's (zie figuur 12). Zowel emotionele als sociale eenzaamheid worden het vaakst genoemd door zeer ernstig slechthorenden.

Probleemoplossend vermogen

De vragenlijst over probleemoplossend vermogen brengt de interne factoren in kaart die van invloed zijn op het functioneren. Er wordt gevraagd naar de mate waarin iemand: moeilijke problemen kan oplossen, met tegenwerking kan omgaan, vast kan houden aan eigen plannen en doelen, doeltreffend kan omgaan met onverwachte gebeurtenissen en situaties en op zichzelf vertrouwt. Het probleemoplossend vermogen van een kleine meerderheid (55%) van de respondenten is goed, 45% van de respondenten scoort lager dan gemiddeld op probleemoplossend vermogen.

Correlaties en verbanden

De meeste communicatieproblemen worden ervaren door zeer ernstig slechthorenden en ook eenzaamheid wordt door hen het vaakst gerapporteerd. Voor alle respondenten geldt dat als er meer communicatieproblemen zijn er ook meer eenzaamheid is en er meer participatieproblemen optreden. Hoe meer communicatieproblemen er worden ervaren, hoe minder probleemoplossend er is en omgekeerd. Het zelfde geldt voor eenzaamheid: meer eenzaamheid gaat gepaard met minder probleemoplossend vermogen. Hoe ouder de respondent hoe groter het probleemoplossend vermogen.

2. Drempels

Op basis van de vragenlijsten werd vastgesteld dat het communiceren in groepen voor slechthorende volwassenen de belangrijkste drempel is in het sociaal-maatschappelijke verkeer. Achtergrondgeluid en slechte akoestiek, vermoeidheid en irritatie door luisterinspanning, en onbegrip van anderen volgden met stip. Deze vier drempels werden in het voorjaar van 2015 voorgelegd aan de eerste focusgroep, de deelnemers van het SH-Jong Pinksterweekend.

Aan het zaterdagochtendprogramma van het Pinksterweekend in mei 2015 namen 20 slechthorende jongeren en jongvolwassenen deel. Zij kregen kort informatie over het project *Drempels slechten* en het belang ervan voor SH-Jong, ze deden mee aan een quiz met vragen over de kwaliteit van leven van slechthorenden (bijlage 2) en bogen zich daarna in groepjes over vier vragen per drempel:

1. Wat is precies het probleem?
2. Voor wie is het een probleem?
3. Wie is verantwoordelijk voor het probleem?
4. Wat kan er aan het probleem worden gedaan?

De projectleider maakte aantekeningen tijdens de bijeenkomsten en werkte de flappen uit. **De resultaten van de focusgroep werden geanalyseerd door Ellen Revenberg, lid van SH-Jong, een van de deelnemers van het Pinksterweekend en tijdens de zomer van 2015 stagiaire bij SH-Jong.**

Communiceren in groepen

Dat communiceren in groepen een (groot) probleem is wordt door alle deelnemers onderschreven. In groepen verloopt de communicatie te snel waardoor het gesprek niet te volgen is, wordt er te weinig rekening gehouden met slechthorenden, geeft het mondbeeld onvoldoende houvast doordat niet duidelijk is wie er praat, wordt er door elkaar heen gepraat en gaat context-informatie verloren. Het leidt ertoe dat slechthorenden vermoeid raken en gefrustreerd, dat ze inhoudelijk (veel) informatie missen en dat ze niet of veel minder kunnen meepraten dan ze zouden willen.

De meeste deelnemers vinden het vooral een probleem van slechthorenden en niet – of pas in tweede instantie – een probleem van horenden. De verantwoordelijkheid voor een goede communicatie ligt wél bij zowel horenden als slechthorenden. Horenden moeten een slechthorende aankijken, harder praten en niet door elkaar praten; slechthorenden moeten de horenden uitleggen hoe zij een groepsgesprek ervaren en hoe er rekening kan worden gehouden met hun gehoorverlies. Oplossingen kunnen op verschillende niveaus worden gezocht. Slechthorenden kunnen een schrijftolk of soloapparatuur inzetten en/of voorlichting geven aan de groep over slechthorendheid en over hulpmiddelen voor de communicatie. De voorzitter kan elk nieuw onderwerp van te voren aankondigen, zorgen dat mensen elkaar laten uitpraten en niet door elkaar heen praten en de groep regelmatig uiteen laten gaan in kleinere groepjes. De horenden kunnen zich aanwennen om duidelijk te articuleren, rustig te praten en de slechthorende aan te kijken, maar ze zouden ook kunnen besluiten NmG of NGT te leren.

Voor een slechthorende is het extra lastig als iedereen door elkaar heen praat, want het filteren van geluiden lukt meestal niet zo goed als bij een horende.

Ook is het tempo van de communicatie binnen een groep vaak hoog. Voor een slechthorende kost het meer tijd om een zin binnen te krijgen en te ontcijferen wat er is gezegd. Een slechthorende loopt dus eigenlijk continue een beetje achter in een gesprek. Dit zorgt ervoor dat het voor een slechthorende lastig is om mee te doen. Ook is het vaak lastig om in één

keer door te hebben wie er nou praat. Hierdoor mist een slechthorende al een deel van wat er gezegd wordt.

Het is voor een slechthorende of dove heel belangrijk dat het mondbeeld goed zichtbaar is. Als er door elkaar gepraat wordt kan een slechthorende niet meerdere mensen tegelijk aankijken. Het kan helpen om hulpmiddelen zoals een tolk of een microfoon in te zetten. In een groep moet rekening gehouden worden met de slechthorende. Een slechthorende kan dit zelf aankaarten door voorlichting te geven.

Voor een slechthorende is het belangrijk dat de chaos van geluiden minder wordt. Een horende heeft hier zelf ook baat bij. Ook is het belangrijk dat een slechthorende voor zichzelf op komt.

Voorlichtingsmateriaal maken:

- o Hulpmiddelen
- o Waar moet je extra op letten

Training om voor jezelf op te komen

- o Gericht op jongvolwassenen (18-35 jaar)
- o Ook theoretisch hoe je dingen goed uit kan leggen
- o Weerbaarheid
- o Ervaringen uitwisselen tijdens de training
- o Speciaal gericht op slechthorenden en doven
- o Praktijkgericht, je kan zelf met problemen komen, hoe los je dit dan op
- o Kan meehelpen aan participatie in de samenleving

Achtergrondgeluid en slechte akoestiek

Dat achtergrondgeluid en slecht akoestiek een (groot) probleem voor slechthorenden zal niemand verbazen. Grote, galmende ruimtes, harde vloeren, open ramen, achtergrondmuziek, verkeer, werkzaamheden buiten: het zijn situaties waarin gesproken taal moeilijk te volgen is en het voor slechthorenden zeer vermoeiend is om gesprekken te volgen en er aan deel te nemen. De meeste deelnemers beschouwen het als een probleem van slechthorenden, maar als een verantwoordelijkheid van de overheid of de organiserende organisatie om er iets aan te doen. Gebouwen zouden beter geïsoleerd moeten worden en/of van geluiddempend materiaal worden voorzien, bij nieuwe gebouwen moet aandacht zijn voor het akoestisch ontwerp en als dat allemaal niet lukt zou standaard een (schrijf) tolk moeten worden ingezet.

Als slechthorende kom je op veel verschillende plekken. Je bent niet aan één ruimte gebonden. Veel van deze plekken hebben een slechte akoestiek of je hebt te maken met achtergrondgeluid. Voor een horende kan dit al vervelend zijn. Voor een slechthorende is dit echt drama. Het kost al meer moeite, energie en concentratie om te kunnen horen. Als het dan ook nog extra moeilijk gemaakt door de akoestiek of door achtergrondgeluid wordt het communiceren wel heel lastig. Veel slechthorenden hebben apparatuur, hierdoor wordt geluid al vervormd, door slechte akoestiek kan dit toenemen. Voorbeelden die de akoestiek verslechteren zijn; hoge plafonds; harde/slechte vloeren; grote ruimte; drukke ruimte (bijvoorbeeld discotheek).

Ook zijn achtergrondgeluiden vaak lastig. Het is voor een slechthorende lastiger om geluiden te scheiden. Hoe meer achtergrondgeluiden, hoe meer energie dit dus kost, hoe moeilijker de communicatie wordt.

In de werkruimte van een slechthorende zou al makkelijk het een en ander aangepast kunnen worden. Vaak gaat dit over een kleinere ruimte, zo hoeft de werkgever niet het hele gebouw aan te passen aan de slechthorende. Betere akoestiek kan worden gerealiseerd door bijvoorbeeld ander materiaal op de vloeren of gordijnen.

Ook kan er soms op een andere manier gecommuniceerd worden, in een discotheek bijvoorbeeld door middel van schrijven op post-it's of naar buiten gaan. Ook op andere plekken kan gecommuniceerd worden via schrijven. Een goed alternatief kan ook zijn dat je een tolk in gaat zetten. Wel moet een slechthorende zelf met het initiatief komen, je kan niet verwachten dat het vanuit een werkgever/school komt.

Voorlichtingsmateriaal maken:

- o Waarom heb ik dit nodig (voor school/werkgever)
- o Hoe kan een ruimte aangepast worden voor mij

Hulpmiddelen inzetten makkelijker maken

Post-it's uitdelen bij discotheken om het duidelijk te maken aan jongeren en jongvolwassenen.

Onbegrip van anderen

Over het begrip of onbegrip van horenden zijn de meningen verdeeld; én de ene horende is de andere niet. Er worden twee soorten 'onbegrip' onderscheiden: onwetendheid en onwil. Onwetendheid is het zich geen voorstelling kunnen maken van wat je als slechthorende mist aan informatie en ten onrechte aannemen dat iemand met een gehoorapparaat gewoon alles meekrijgt. Bij onwil gaat het meer om het geen rekening willen houden met een slechthorende, deze niet aan willen kijken (of dat steeds weer vergeten) en moeilijk doen als er een tolk of hulpmiddel wordt ingezet.

Onbegrip wordt gezien als een probleem van slechthorenden, dat ook vooral door henzelf zal moeten worden opgelost. Alleen zij kunnen er, door goede informatie te geven en voor zichzelf op te komen, voor zorgen dat horenden meer gaan communiceren.

Voor slechthorenden en doven is het soms moeilijk om begrip van anderen te krijgen. Er is in de omgeving niet altijd genoeg kennis aanwezig over wat slechthorend zijn nou met zich mee brengt. Een van de grootste misverstanden is dat ze denken dat je door je gehoorapparaten/CI wel alles kan verstaan en volgen. Voor een slechthorende/dove is het mondbeeld heel belangrijk, veel mensen hebben dit niet door en articuleren niet duidelijk of ze kijken je niet aan. Zo wordt het alleen maar moeilijker en vermoeiender om te communiceren.

Het is belangrijk dat er meer kennis over slechthorendheid komt. En dan met name over slechthorendheid bij jongvolwassenen. Er ligt veel initiatief bij de slechthorende; zo is het heel belangrijk dat jij zelf goede voorlichting gaat geven. Ook de eigen houding is heel belangrijk, zo moet je open staan voor vragen en niet op voorhand al denken, 'o gaat het weer'. Het belangrijkste is dat je uit legt waarom je bepaalde dingen nodig hebt zoals, meer tijd en rust in een gesprek of bepaalde hulpmiddelen. Voor goede voorlichting is het wel handig als er voorbeelden zijn of dat er goede pakketten gemaakt worden waardoor jij weet wat je moet vertellen en weet wat de horende moet en wil weten. Open staan voor vragen is ook heel belangrijk, zo kan de horende meer te weten komen over hoe en wat.

Uitgebreide voorlichtingspakketten maken

- o Bij scholen/universiteiten/leeromgevingen

- o Bij bedrijven
- o Bij clubs/verenigingen

Vermoeidheid en irritatie door luisterinspanning

Doordat slechthorenden (achtergrond)geluid minder goed kunnen filteren, is luisteren altijd een extra inspanning. Daar komt de noodzaak bij om ook naar het mondbeeld te kijken en de gemiste informatie steeds aan te vullen met informatie (uit voorkennis of context). Luisteren is voor een slechthorende dus veel inspannender en vermoeiender. Dat kan in de loop van een dag leiden tot verlies van concentratie en energie, irritatie, chagrijnigheid en uitputting. Terwijl de vermoeidheid vooral voor slechthorenden zelf een probleem is, kan het chagrijn voor de horenden in de omgeving problematisch zijn. De verantwoordelijkheid ligt aan twee kanten. Slechthorenden zouden zelf moeten zorgen voor rustmomenten, organisaties zouden ruimte moeten bieden voor rust, zowel in fysieke zin als in de tijd.

Luisteren kost energie, zowel bij horenden als bij slechthorenden. Het luisteren kost wel veel meer energie bij slechthorenden, veel slechthorenden zijn dan ook vaak heel moe. Deze vermoeidheid komt doordat je moet focussen op het mondbeeld én je moet concentreren op het geluid. Je moet dus bij wijze van twee keer zoveel doen als een horende.

Gevolgen van deze vermoeidheid zijn: chagrijnig worden en dus geïrriteerd; minder tijd hebben voor huiswerk; minder geconcentreerd zijn waardoor het werk moeilijker wordt en geïsoleerd raken omdat je te moe bent om nog te kunnen luisteren.

Om de kwaliteit van het werk te bewaken heeft een slechthorende meer pauze en rust nodig. Samen met de werkgever of school kan dit misschien gerealiseerd worden, het is hier wel belangrijk dat je goed voorlichtingsmateriaal hebt. Ook kan het helpen om hulpmiddelen, zoals ondertiteling, te gebruiken, zo hoef je minder energie te geven aan het luisteren zelf. Het is ook belangrijk om de omgeving te vertellen waarom je soms chagrijnig bent of snel geïrriteerd.

Voorlichtingsmateriaal maken:

- o Waarom ben ik zo snel moe?
- o Waarom heb ik extra luisterpauzes nodig?
- o Waarom ben ik soms zo geïrriteerd?

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Opvallend is dat de meeste deelnemers van het Pinksterweekend er bij alle drempels vanuit gaan dat de drempel een *probleem* is van slechthorenden, maar dat het werken aan een oplossing van het probleem de *verantwoordelijkheid* is van zowel horenden als slechthorenden. De opdracht waar slechthorenden zelf voor staan lijkt steeds weer te zijn: geef uitleg, zeg wat je nodig hebt, gebruik de hulpmiddelen die er zijn en zorg voor voldoende rust. Aan horenden de taak rekening te houden met slechthorenden, ruimte te creëren en te faciliteren.

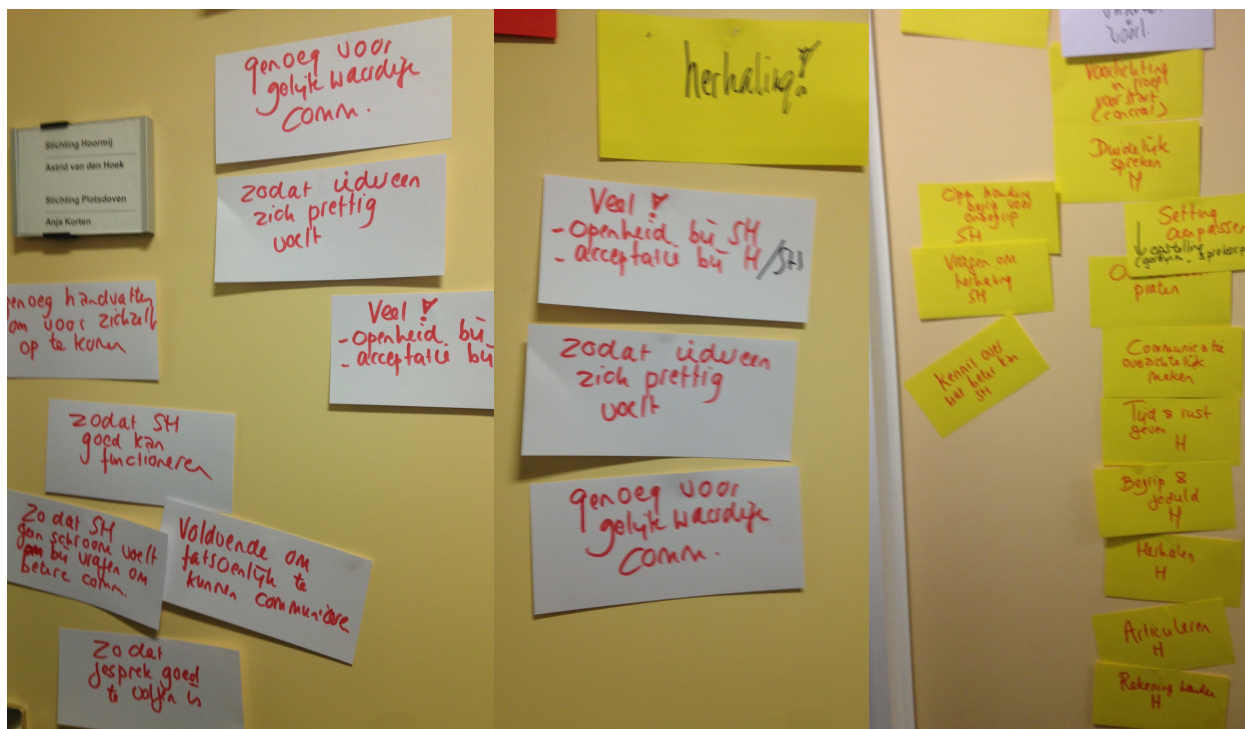
3. Drempels slechten

In de winter van 2015 besloten de projectleider en de vertegenwoordigers van SH-Jong en de NVVS dat er nog één poging zou worden gedaan om de achterban van SH-Jong bij het project te betrekken.

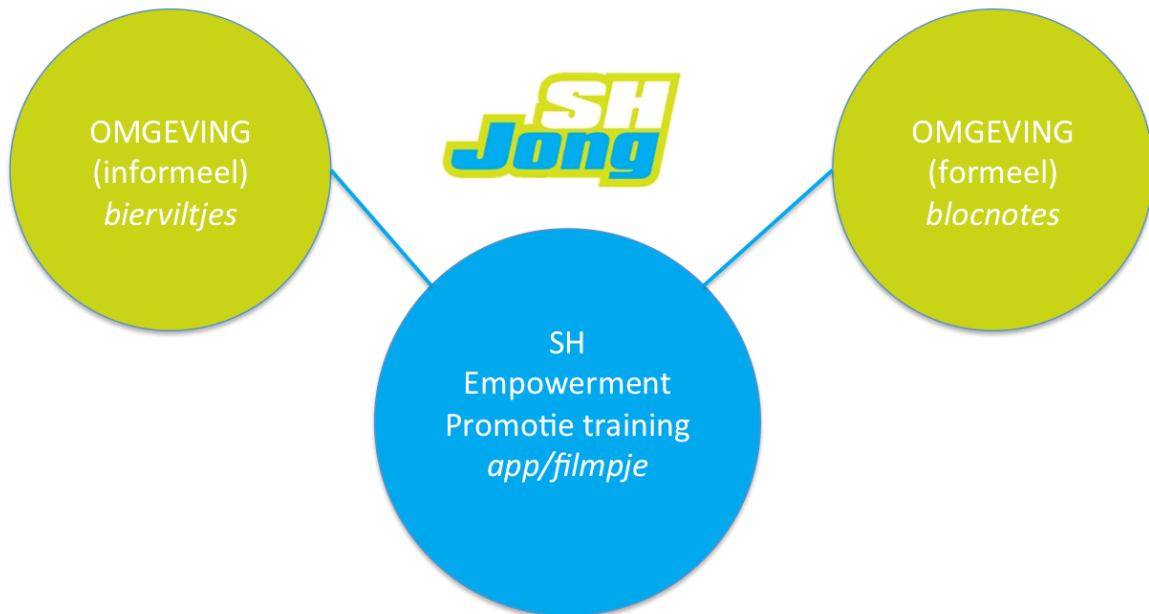
Uiteindelijk meldden zich zeven jongeren aan voor een brainstormsessie op 30 januari 2016. Vier uur lang werd in verschillende rondes hard gewerkt aan het concretiseren van de doelen van het project – het slechten van drempels – en de activiteiten die zouden moeten gaan bijdragen aan het halen van die doelen (voor de werkvormen zie bijlage 3).

Op de vraag ‘wie en wat moet er veranderen en hoeveel moet er veranderen?’ om de communicatie in groepen beter te laten verlopen, te was het antwoord helder. Het zijn vooral slechthorenden en hun directe omgeving die moeten veranderen. Het is vooral de mate van assertiviteit of empowerment die moet veranderen en daarin moet zoveel veranderen dat er een basis ontstaat voor gelijkwaardige communicatie. Empowerment werd geconcretiseerd als:

- Een open houding hebben.
- Durven vragen om herhaling.
- Op de hoogte zijn van hulpmiddelen en voorzieningen.
- Horenden voorlichten over wat zij kunnen doen om de communicatie te verbeteren.

Om de assertiviteit van slechthorende jongeren te versterken, zouden trainingen en activiteiten moeten worden georganiseerd waarin slechthorende jongeren leren op te komen voor zichzelf, goede voorbeelden te zien krijgen en met humor tips krijgen aangereikt voor de communicatie. Een filmpje of app zou daarvoor een geschikt medium zijn. Om slechthorende jongeren te ondersteunen en in hun (horende) omgeving begrip te kweken zou voorlichtingsmateriaal ontwikkeld kunnen worden voor in formele omgevingen (blocnotes met tekst voor werkgerelateerde situaties) en informele omgevingen (bierviltjes voor in het uitgaansleven).

Twee SH-Jongleden gaan na de brainstormsessie aan de slag met de uitwerking van de ideeën. Op 29 februari presenteren Stan van Kesteren en Jesper van Ee hun plannen tijdens een tweede 'drempel-bijeenkomst'. Hun plannen worden enthousiast ontvangen, het idee van bierviltjes en blocnotes wordt losgelaten.

Stan wil een **videodocumentaire** maken voor slechthorende jongeren. Vertoning met name op internet, op de nieuwe website van SH-Jong (www.challengelife.nl) en Youtube. Voor de uitvoering heeft Stan een afspraak gemaakt met de slechthorende filmproducent Caroline van Dijk van Direct Yourself.

Jesper heeft een **kaartspel** bedacht dat door slechthorende en horende kinderen en jongeren kan worden gespeeld en waarmee geoefend kan worden met het opkomen voor jezelf en het zoeken naar contextinformatie.

Er wordt besloten dat zowel de documentaire als het spel in november 2016 af moeten zijn, zodat beide kunnen worden gepresenteerd tijdens het Challenge Life weekend van SH-Jong op 12 en 13 november.

Tijdens de derde 'drempel-bijeenkomst' op 11 april vertellen Stan en Jesper hoe ver ze zijn gekomen. **Stan** en **Caroline van Dijk** van Direct Yourself hebben twee brainstormsessies gehad. Ze zijn tot de conclusie gekomen dat een klassieke documentaire niet geschikt is voor de doelgroep die we willen bereiken. Idee is nu dat Stan op bezoek gaat bij inspirerende mensen en met hen in gesprek gaat over wat ze doen, welke problemen ze door hun slechthorendheid zijn tegen gekomen en hoe ze die hebben opgelost.

Doelgroep: sh-jongeren

Doel: empowerment

Ze willen werken met korte clipjes die herkenbaar zijn qua vormgeving en die ook (als bonusmateriaal) los van de documentaire te gebruiken zijn in de sociale media (Instagram, Youtube, Facebook, Twitter). De documentaire zelf

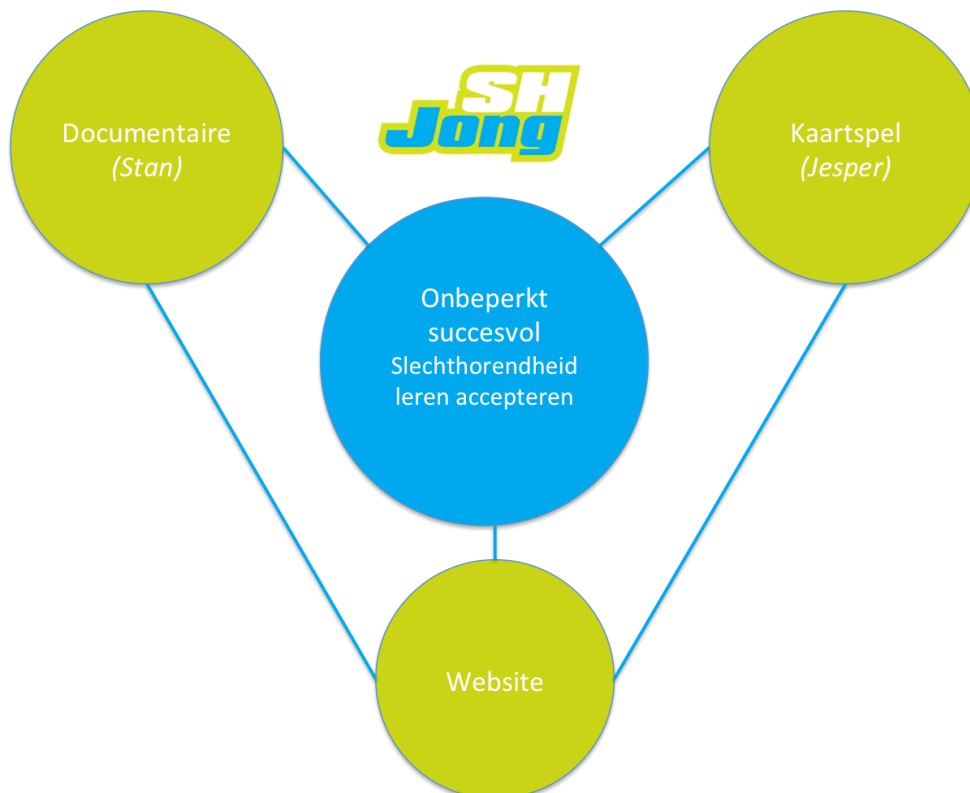
zal geplaatst worden op het video-kanaal van SH-Jong en op challengelife.nl. De filmopnamen zullen worden gemaakt door een slechthorende filmer, de productie is in handen van Caroline, Stan schrijft het script en treedt op als reporter.

Jesper heeft een testversie van het kaartspel gemaakt, zodat het spel kan worden gespeeld. Er zijn drie categorieën kaartjes:

- Lichaamstaal (betekenis raden)
- Context (context raden)
- Assertief zijn (vragen om verheldering, mondbeeld e.d.)

Wie goed raadt krijgt het kaartje en wie aan het eind van het spel de meeste kaartjes heeft, wint. Het spel is voor 4-8 spelers. De basis is voor iedereen van 8 jaar en ouder. Er zou een uitbreidingsset kunnen komen voor ouder jongeren (moeilijker, humor). We spelen het spel. Erg leuk!

Hoewel de aanwezige leden van SH-Jong tijdens de bijeenkomsten toezeggen dat ze taken ten behoeve van het project op zich zullen nemen, valt dit in de praktijk tegen. Ook de betrokkenheid van de NVVS is zeer gering. Het zijn Stan, Jesper en Caroline die het project dragen en tot een goed einde brengen.

De vierde en laatste drempel-bijeenkomst is op 1 juni 2016. Jesper heeft offertes aangevraagd bij diverse drukkerijen en overleg gehad met Uitgeverij Pica. Omdat Pica de beste optie lijkt, wordt besloten dat Jesper verder met hen onderhandelt over voorwaarden en prijzen.

Stan en Caroline hebben Max Vonk, een slechthorende filmeditor bereid gevonden het camerawerk te gaan doen. Op hun oproep aan jongeren (op Facebook en Twitter) om mee te doen aan de film is al door 13 jongeren gereageerd. De jongeren die hebben gereageerd willen met hun bijdrage graag anderen helpen, maar zitten zelf nog midden in proces. Het is dus zaak voorzichtig met hen om te gaan!

Het centrale idee van de film: Stan is afgestudeerd en wil aan het werk. De film gaat over zijn zoektocht: hoe pak je dat aan en hoe zorg je dat je door je slechthorendheid niet wordt belemmerd? In de film is Stan de verslaggever/interviewer. Max is filmer en wordt zelf ook gefilmd. Er worden drie of vier rolmodellen gefilmd. Mogelijk nog iets meer voor heel korte filmpjes die in de sociale mediacampagne gebruikt kunnen worden.

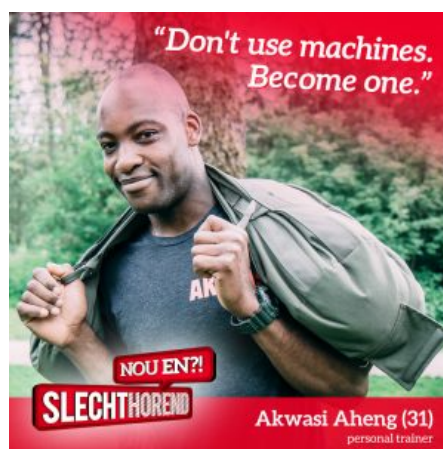

In juli wordt besloten het spel dat de naam *Geroezemoes* krijgt, te laten uitgeven door Pica. SH-Jong neemt een aantal exemplaren tegen gereduceerd tarief af en verder verloopt de vormgeving, productie en distributie via Pica. Helaas is Jesper, die zelf vormgever is, uiteindelijk zeer teleurgesteld over de wijze waarop Pica het spel vormgeeft.

In de zomer ontwerpt Jesper het logo 'Slechthorend. Nou en?!' en werken Stan, Caroline en Max hard aan de film. Er worden vier rolmodellen, in vier verschillende levensfasen gefilmd.

Vanaf augustus bereidt Stan, met steun van Caroline, de campagne voor. Jesper ontwerpt fotoportretjes van succesvolle slechthorenden; bij die portretjes vertelt de persoon iets over haar of zijn geschiedenis. De portretten worden tijdens de campagne onder de aandacht gebracht via Facebook, Twitter en de campagnewebsite www.slechthorendnouen.nl. Op de campagnesite worden slechthorende jongeren opgeroepen hun eigen ervaringen te delen en dat doen ze vanaf 27 oktober!

4. Conclusies

Drempels slechten was een moeizaam project met een verbazingwekkend krachtig slotakkoord. De mini-documentaire *Slechthorend. Nou en?!* en het kaartspel *Geroezemoes* kunnen een belangrijke bijdrage gaan leveren aan de bewustwording en empowerment van slechthorende jongeren en jongvolwassenen. Beide zullen, via de belangenorganisaties en professionele organisaties, hun weg moeten vinden naar slechthorenden in het reguliere voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en hoger onderwijs. Daar ligt dus met name een taak voor de ambulante begeleidingsdiensten in cluster-2.

Dat het project – in elk geval tot januari 2016 – zo moeizaam verliep, kan worden toegeschreven aan twee factoren. De eerste factor is de samenwerking tussen mensen uit een professionele organisatie en mensen uit een belangorganisatie gerund door vrijwilligers. De tweede factor is de frictie die van meet af aan bestond tussen de onderzoeksvraag – en met name de onderzoeksgroep – en de vraag die SH-Jong eigenlijk beantwoord wilde zien.

Factor 1. De samenwerking tussen professionals en vrijwilligers is ongelijkwaardig, ook als vrijwilligers voor hun uren worden betaald. Vrijwilligers zullen namelijk altijd – en terecht – voorrang geven aan reguliere betaalde arbeid. Als zij werk vinden of meer uren gaan werken dan toen zij aan het project begonnen, dan hebben zij minder tijd voor het project of vallen zij geheel uit. Voor *Drempels slechten* betekende het concreet dat de vrijwilliger van SH-Jong die betrokken was bij de aanvraag, niet meer beschikbaar was toen het project startte. Zijn vervanger startte vol goede moed aan het project, maar vond al snel een baan waardoor zij steeds minder tijd te besteden had en uiteindelijk haar werkzaamheden overdroeg aan een vrijwilliger die eigenlijk ook te weinig tijd had. De betaalde kracht van de NVVS die betrokken was bij de aanvraag, was bij aanvang wel beschikbaar, maar beschouwde het project toch vooral als een SH-Jong-activiteit. Zijn werkzaamheden voor het doen opgaan van de verenigingen NVVS, FOSS en SH-Jong in de Federatie Stichting Hoormij met ingang van 2015 hebben daarin mogelijk een rol gespeeld.

Factor 2. De subsidieronde 2014 van Verbindend Vernieuwen stond open voor aanvragen met betrekking tot volwassen doven en slechthorenden. In een gesprek tussen Kentalis en de belangenorganisaties in 2013 had alleen SH-Jong – voor jongeren van 12 tot 30 jaar – laten weten belangstelling te hebben voor het gezamenlijk indienen van een projectaanvraag. Gezien de criteria van Verbindend Vernieuwen zou die aanvraag betrekking hebben op ongeveer twee derde van het ledenbestand van SH-Jong. Dat de leden jonger dan 18 jaar niet tot de onderzoeksgroep zouden gaan behoren, werd niet als probleem beschouwd. Omdat een groot deel van de volwassen slechthorenden lid is van de NVVS, werd de NVVS mede-aanvrager.

De onderzoeksvraag die we formuleerden, vloeide voort uit een van de doelstellingen uit het beleidsplan van SH-Jong. Die doelstelling was: *in 2015 worden de vijf grootste belemmeringen voor slechthorende jongeren actief aangepakt zodat ze een steviger positie in de maatschappij kunnen bemachtigen*. In overleg met SH-Jong en de NVVS werd gekozen voor de leeftijdsgroep 18 – 35 jaar, vanwege de specifieke ontwikkelingen op het gebied van studie en beroep, emotionele en financiële onafhankelijkheid, relatie- en gezinsvorming. Maatschappelijke participatie op verschillende levensdomeinen is de opdracht waar mensen in die leeftijdsfase voor staan.

De onderzoeksvraag werd:

Hoe ervaren slechthorenden (18-35 jaar) hun kwaliteit van leven, wat zijn de vijf grootste belemmeringen voor sociaal-maatschappelijke participatie, welke interne en externe factoren spelen daarbij een rol en welke aanpak vereist dat?

Voor SH-Jong was de kennis die door het onderzoek verworven zou worden uitdrukkelijk bedoeld voor verbetering van de voorlichting aan en belangenbehartiging van de eigen achterban: jongeren van 12 – 30 jaar. Toen het niet lukte vijf focusgroepen van acht volwassen slechthorenden te laten reflecteren over de geconstateerde participatiedrempels en de te ondernemen acties, verdween bij SH-Jong de motivatie om in het project te investeren.

Pas toen eind 2015 werd besloten tot koerswijziging in de richting van actie – in plaats van reflectie – lukte het om leden van SH-Jong te mobiliseren. De vraag waarvoor zij in januari 2016 naar de eerste brainstormsessie kwamen was: hoe gaan we de drempels slechten die slechthorende jongeren tegenkomen op hun weg naar volwassenheid, studie en werk? Die vraag gaf energie en richting, vooral omdat vrij snel duidelijk werd dat verandering niet begint bij ‘horenden’, ‘de maatschappij’ of ‘de overheid’, maar bij slechthorenden. Drempels (kunnen) worden geslecht door slechthorenden die sterk genoeg zijn om hun slechthorendheid te accepteren, anderen uit te leggen wat ze nodig hebben en op te komen voor de rust, de voorzieningen en hulpmiddelen die het mogelijk maken volwaardig deel te nemen in het sociale domein.

De boodschap was: laat je niet beperken door je slechthorendheid! Zie hoe andere slechthorende jongeren en volwassenen hun dromen waarmaken en volg hun voorbeeld. Slechthorend. Nou en?!

Mini-documentaire ‘Slechthorend. Nou en?!’

De boodschap *laat je niet beperken door je slechthorendheid* werd vormgegeven in een mini-documentaire, een kaartspel en een mediacampagne. In de mini-documentaire onderzoekt de onlangs afgestudeerde journalist en SH-Jong-voorzitter Stan van Kesteren hoe slechthorende jongeren hun dromen waarmaken. Door jongeren in verschillende leeftijds- en acceptatiefases op te zoeken, komt hij erachter wat er nodig is voor een succesvol en gelukkig leven als slechthorende. Hij gaat langs bij middelbare scholiere Marie-Laure de Ven (16), student David Aris (21) en ondernemer Bianca van der Horst (35). De film werd gemaakt door slechthorende jongeren. Onder leiding van producer Caroline van Dijk van Direct Yourself, zelf ook slechthorend, deed Stan van Kesteren (26) een flinke dosis ervaring op in scenarioschrijven en interviewen. Film-editor Max Vonk (28) zorgde niet alleen voor de montage, maar kreeg met deze film ook de kans om zijn ervaring als cameraman uit te breiden. Tenslotte zorgde grafisch vormgever Jesper van Ee (31) voor de vormgeving in de film (ontwerp leader, bumpers en naamtitels).

Kaartspel ‘Geroezemoes’

Het kaartspel ‘Geroezemoes’ werd ontworpen door Jesper van Ee en getest door leden van SH-Jong. Met het spel worden kinderen en jongeren zich bewust van hun eigen communicatie. Hoe reageer je als iemand die onduidelijk praat niet verstaanbaar is? Kun je uit de context opmaken waar het over gaat? En herken jij het als iemand moe of chagrijnig is? Met het spel kunnen kinderen en jongeren deze situaties op een laagdrempelige manier oefenen. Geroezemoes wordt uitgegeven door Uitgeverij Pica.

Mediacampagne

De campagne *Slechthorend. Nou en?!* startte op donderdag 27 oktober. Vanaf dat moment werden op Instagram, Facebook, Twitter en de website www.slechthorendnouen.nl de verhalen gedeeld van slechthorende jongeren die ieder hun eigen doel nastreven. Via foto's, filmpjes en blogs vertellen zij

daar over hun worstelingen, overwinningen en tips & tricks. Slechthorende jongeren werden opgeroepen ook hun ambities en tips & tricks te delen op www.slechthorendnouen.nl.

De campagne had en *heeft* als doel mensen bewust te maken van de drempels die slechthorenden tegenkomen in het dagelijks leven. De campagne laat zien dat deze drempels geen onoverkomelijke belemmeringen hoeven te zijn. 'Slechthorend. Nou en?!' is niet alleen interessant voor slechthorende jongeren, maar ook voor ouders, ambulante begeleiders, leerkrachten, maatschappelijk werkers en andere geïnteresseerden.

5. Implementatie

De korte documentaire *Slechthorend. Nou en?!* portretteert een drietal slechthorende jongeren: Marie-Laure (middelbare scholier (gymnasium), 16 jaar), David Aris (mbo-student meubelmaken, 21 jaar), Bianca van der Horst (ondernemer, 35 jaar). Daarnaast is er een kort interview met filmmaker Max (28 jaar) en interviewer Stan van Kesteren (26 jaar).

Deze geportretteerden zijn mooie voorbeelden van de campagneslogan: 'Laat slechthorendheid je niet beperken!'. Deze boodschap zal worden verspreid onder zoveel mogelijk slechthorende jongeren in het speciaal onderwijs, maar vooral ook jongeren in het regulier onderwijs die (nog) geen slechthorende leeftijdsgenoten kennen. Zij zijn zich vaak niet bewust van de drempels die we in kaart hebben gebracht en weten dus ook niet hoe ze deze drempels kunnen slechten. De film laat zien wat jongeren zelf kunnen doen: open communiceren over je beperking en over wat je nodig hebt van anderen. Het doel van deze film is deze slechthorende leerlingen te empoweren, ze in hun kracht te zetten en zelf de regie in handen te laten nemen. Dat moet veel breder gaan dan de leden van SH-Jong (circa 100): in principe zouden alle (ongeveer 6.000) slechthorende jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar bereikt moeten worden.

Behalve de leerlingen in het voortgezet onderwijs behoren ook slechthorende jongeren boven de 18 die studeren of op zoek zijn naar werk tot de doelgroep. Bianca van der Horst, ondernemer, en Max Vonk, filmeditor en ondernemer kunnen voor hen als rolmodel fungeren: ambitieus en vol vertrouwen.

De jongeren in het VSO zullen worden benaderd via de scholen van Kentalis en Auris. De film en het kaartspel zijn al getoond aan de leden van de Werkgroep Opbrengsten en Kwaliteit (WOK-VSO) van Kentalis met het verzoek de film onder de aandacht te brengen van de scholen. Een aantal aanwezigen heeft toegezegd de film te zullen vertonen op hun scholen, en SH-Jong uit te nodigen om daar een praatje bij te houden.

De jongeren in het regulier onderwijs zullen worden benaderd via de ambulante begeleiders van Kentalis, Auris, Viertaal en Vituszuid. Na de presentatie van de film bij de WOK is de toezegging gedaan SH-Jong in contact te brengen met de Ambulante Diensten van Kentalis. Bij Auris mag SH-Jong de film laten zien op een studiedag van alle ambulante begeleiders uit Rotterdam op dinsdag 20 december. Ook is er contact gelegd met de Ambulante Dienst van Auris in Utrecht. SH-Jong gaat proberen in 2017 een bijeenkomst te organiseren voor de leerlingen met ambulante begeleiding.

Bij de GGMD (geestelijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening voor doven en slechthorenden) zal de film worden ingeleid en vertoond tijdens de eindejaarsbijeenkomst op 15 december.

Om de groep werkende slechthorenden te bereiken, is SH-Jong in gesprek met Grow2Work en CTalents. Sandra Balij van CTalents was aanwezig bij de première. Ook wordt met Eduard Cohen van FNV-Jong besproken of de FNV bereid is een bijeenkomst te organiseren speciaal voor slechthorende jongeren, mogelijk in samenwerking met CTalents en/of het UWV.

Begin 2017 komt de film online; de film kan dan gratis online worden bekeken of gedownload als naam, adres en leeftijd worden ingevuld, zodat belangstellenden later nog benaderd kunnen worden.

Fasering

1. Film gebruiken om slechthorendheid, de kracht van slechthorende jongeren en SH-Jong als organisatie onder de aandacht te brengen van relevante organisaties, zoals GGMD, Kentalis, Auris en CTalents. Aansluiten bij reguliere bijeenkomsten zoals vergaderingen en bijeenkomsten van organisaties.
2. Voorlichting aan slechthorende jongeren: praatje, film en spel, met elkaar in gesprek. Aansluiten bij bestaande bijeenkomsten van slechthorende jongeren in onderwijssetting én nieuwe bijeenkomsten organiseren in samenwerking met organisaties en ambulant begeleiders.
3. Film breed verspreiden via internet en met behulp van de film een database op te bouwen van slechthorende jongeren, potentiële leden en andere belangstellenden/betrokkenen.

6. Financiële verantwoording

Kosten

<u>Personele kosten</u>	
• Senior onderzoeker Kentalis	€15.096
• SH-Jong	€2.720
• NVVS	€680
<u>Overige kosten</u>	
• Reiskosten	€238
• Vervaardigen audiovisuele productie	€49.248
Totale kosten	€68.018

Financiering

Subsidie Programmaraad	€66.960
Eigen bijdrage Kentalis	€1.058
Totale financiering	€68.018

Referenties (hoofdstuk 1)

Brink, van den, C. L. & Savelkoul, M. (2013). Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.

<http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/functioneren-en-kwaliteit-van-leven/eenzaamheid/hoeveel-mensen-zijn-eeenzaam>

CBS (2011). Steeds meer jongeren volgen hoger onderwijs.

<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3422-wm.htm>

CBS (2014a) Huwen en partnerschapsregistraties; kerncijfers.

[http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37772ned&D1=a&D2=0,10,20,30,40,50,\(I-1\)-I&HD=150504-1102&HDR=G1&STB=T](http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37772ned&D1=a&D2=0,10,20,30,40,50,(I-1)-I&HD=150504-1102&HDR=G1&STB=T)

CBS (2014b). Beroeps- en niet-beroepsbevolking; jongeren 15 tot 27 jaar.

<http://jeugdstatline.cbs.nl/Jeugdmonitor/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71004NED&D1=0-1,7,13&D2=a&D3=I&D4=0&D5=0&D6=a&HD=141028-1730&HDR=G2,G3,G1,T&STB=G4,G5>

Newman, C.W., Weinstein, B.E., Jacobson, G.P. and Hug, G.A. (1991). Test-retest reliability of the Hearing Handicap Inventory for Adults, *Ear Hear*, 12, 355-357.

Schwarzer, R. & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston, *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs*. Windsor, UK 1995: 35-37.

Stoeldrayer, L. (2014). *Bevolkingstrends 2014. Jongeren blijven langer thuis wonen*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bijlage 1. Vragenlijst Drempels slechten

De vereniging van slechthorende jongeren (SH-Jong) en de Nederlandse Vereniging Voor Slechthorenden (NVVS) willen graag weten hoe slechthorenden in de leeftijd van 18 - 35 jaar tegen hun leven aankijken en tegen welke belemmeringen zij aan lopen. Zo kunnen zij de belangen van slechthorenden in de toekomst nog beter behartigen en de samenleving toegankelijker maken voor slechthorenden. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

1. ALGEMENE INFORMATIE

Geslacht

- Vrouw
- Man

Geboortedatum

dd/mm/jj

Burgerlijke staat

- Gehuwd
- Ongehuwd

Woonplaats

Samenstelling huishouden

- Alleenstaand, zonder kind(eren)
- Alleenstaand, met kind(eren)
- Partner, zonder kind(eren)
- Partner en kind(eren)
- Anders

Woonsituatie

- bij ouders
- zelfstandig wonend
- inwonend bij particulier
- studentenflat
- overig

Werk en studie

- Studerend
- Werkend, >19 uur per week
- Werkend, <20 uur per week
- Werkloos
- Arbeidsongeschikt

Opleiding (betreft hoogst met goed gevolg afgesloten opleiding)

- Basisonderwijs
- Lager voortgezet onderwijs (VMBO, LBO, VBO, MAVO)
- Hoger voortgezet onderwijs (MBO, HAVO, VWO)
- Hoger onderwijs (HBO/WO)

Hoorstatus

- Doof
- Slechthorend
- Goedhorend

Vanaf welke leeftijd?

.... jaar

Kunt u een gesprek volgen in een groep van drie of meer personen?

- Ja, zonder moeite
- Ja, met enige moeite
- Ja, met grote moeite
- Nee, dat kan ik niet

Kunt u met één andere persoon een gesprek voeren?

- Ja, zonder moeite
- Ja, met enige moeite
- Ja, met grote moeite
- Nee, dat kan ik niet

1 ja, zonder moeite

2 ja, met enige moeite (minstens eenmaal: lichte beperkingen)

3 ja, met grote moeite (1 van de vragen: matige)

4 nee, dat kan ik niet (1 van de vragen: ernstig)

Hulpmiddelen

- Hoortoestel(len)
- 1 CI
- 2 CI's
- BAHA

Hebt u contact met anderen doven of slechthorenden?

- Ja
- Nee

2. COMMUNICATIE

Het doel van deze vragenlijst is om in kaart te brengen wat de problemen zijn waarvoor het gehoorverlies u stelt.

Hebt u een hoortoestel of CI? Vul dan de vragenlijst in vanuit de situatie dat u uw hoorhulpmiddel gebruikt.

Kies een nummer van 1-5.

1 = (bijna) nooit

2 = soms (ongeveer ¼ van de tijd)

3 = ongeveer de ½ van de tijd

4 = vaak (3/4 van de tijd)

5 = (bijna) altijd

1	Ervaart u communicatieproblemen als u met iemand praat? (thuis, op het werk, in een sociale situatie, in de horeca, in een winkel, met een partner etc.)	1	2	3	4	5
2	Ervaart u communicatieproblemen tijdens het tv-kijken en in andere soorten amusement (fil, radio, toneel, nacht club, muziek instrumenten etc.)?	1	2	3	4	5
3	Ervaart u communicatieproblemen als u in gesprek bent met een kleine groep mensen (vrienden, familie, collega's, tijdens bijeenkomsten of terloopse gesprekken, onder het eten of tijdens het kaartspelen etc.)	1	2	3	4	5
4	Ervaart u communicatieproblemen als u in een ongunstige luisteromgeving bent? (lawaaig feest, achtergrondmuziek, in auto of bus, als iemand fluistert of van veraf praat etc.)	1	2	3	4	5
5	Hoe vaak ervaart u communicatieproblemen in de situatie waarin u het liefst beter zou willen horen? Situatie	1	2	3	4	5
6	Hebt u het gevoel dat problemen met het gehoor uw persoonlijke of sociale leven negatief beïnvloedt of belemmert?	1	2	3	4	5
7	Hebt u het gevoel dat problemen met het gehoor u hinderen of van streek maken?	1	2	3	4	5
8	Lijken anderen gehinderd te worden door uw gehoorverlies?	1	2	3	4	5
9	Hoe vaak beïnvloedt uw gehoorverlies uw kwaliteit van leven negatief?	1	2	3	4	5

10. Als u een hoortoestel gebruikt, hoeveel uur per dag draagt u dit dan gemiddeld?

Uren...../16 =.....%

11. Wat is over het algemeen uw tevredenheid met uw hoortoestellen?

1. niet tevreden (0%) | 2. Beetje tevreden (25%) | 3. Redelijk tevreden (50%) | 4. Meestal tevreden (75%) \ zeer tevreden (100%)

3. PARTICIPATIE

Hearing handicap inventory for adults (HHIA)

Adapted from Newman, C.W., Weinstein, B.E., Jacobson, G.P. and Hug, G.A. (1991). Test-retest reliability of the Hearing Handicap Inventory for Adults, Ear Hear., 12, 355-357.

Invulinstructies.

Het doel van deze vragenlijst is om vast te stellen hoeveel last u hebt van uw gehoorverlies. Kies ja, soms of nee bij elke vraag. Sla een vraag niet over als u een situatie vermijdt door uw gehoorverlies. Als u hoortoestellen gebruikt, vul dan in hoe u hoort MET hoortoestellen.

		ja	soms	nee
S-1	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u minder vaak telefoneert dan u zou willen?			
E-2	Zorgt uw gehoorverlies er weleens voor dat u zich ongemakkelijk voelt wanneer u nieuwe mensen ontmoet?			
S-3	Zorgt uw gehoorverlies dat u groepen mensen vermijdt?			

E-4	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u geïrriteerd bent?			
E-5	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u zich gefrustreerd voelt als u met familieleden praat?			
S-6	Zorgt uw gehoorverlies voor problemen bij het bezoeken van een feestje?			
S-7	Zorgt uw gehoorverlies voor problemen met het verstaan/begrijpen van collega's of klanten?			
E-8	Voelt u zich beperkt door uw gehoorverlies?			
S-9	Zorgt uw gehoorverlies voor problemen bij het bezoeken van vrienden, kennissen of burenen?			
E-10	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u zich gefrustreerd voelt als u met collega's of klanten praat?			
S-11	Zorgt uw gehoorverlies problemen in de bioscoop of het theater?			
E-12	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u zenuwachtig bent?			
S-13	Zorgt een uw gehoorverlies ervoor dat u vrienden, kennissen en burenen minder vaak bezoekt dan u zou willen?			
E-14	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u weleens ruzie heeft met familieleden?			
S-15	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u de tv of radio moeilijk kunt verstaan?			
S-16	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u minder vaak gaat winkelen dan u zou willen?			
E-17	Zorgen problemen met uw gehoor ervoor dat u van streek bent?			
E-18	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u alleen wilt zijn?			
S-19	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u minder met familieleden praat dan u zou willen?			
E-20	Hebt u het gevoel dat problemen met horen uw persoonlijke of sociale leven beperken of belemmeren?			
S-21	Zorgt uw gehoorverlies voor problemen als u in een restaurant bent met familie of vrienden?			
E-22	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat zich gedeprimeerd voelt?			
S-23	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u minder naar de tv of radio luistert dan u zou willen?			
E-24	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u zich ongemakkelijk voelt als u met vrienden praat?			
E-25	Zorgt uw gehoorverlies ervoor dat u zich buiten gesloten voelt als u met ene groep mensen bent?			

4. EENZAAMHEID

Loneliness scale

Wilt u van elk van de volgende uitspraken aangeven in hoeverre die op u, zoals u de laatste tijd bent, van toepassing is? Omcirkel het antwoord dat op u van toepassing is.

1	Er is altijd wel iemand in mijn omgeving bij wie ik met mijn dagelijkse probleempjes terecht kan.	Ja	Min of meer	Nee
2	Ik mis een echt goede vriend of vriendin.	Ja	Min of meer	Nee

3	Ik ervaar een leegte om me heen.	Ja	Min of meer	Nee
4	Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen.	Ja	Min of meer	Nee
5	Ik mis gezelligheid om me heen.	Ja	Min of meer	Nee
6	Ik vind mijn kring van kennissen te beperkt.	Ja	Min of meer	Nee
7	Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.	Ja	Min of meer	Nee
8	Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel.	Ja	Min of meer	Nee
9	Ik mis mensen om me heen.	Ja	Min of meer	Nee
10	Vaak voel ik me in de steek gelaten.	Ja	Min of meer	Nee
11	Wanneer ik daar behoefte aan heb kan ik altijd bij mijn vrienden terecht.	Ja	Min of meer	Nee

5. PROBLEEMOPLOSSING

Dutch General Self-Efficacy Scale

Hieronder volgen 10 stellingen over hoe u in het algemeen denkt en doet. Zou u aan willen geven in hoeverre u het oneens of eens bent met deze stellingen. Wilt u daartoe voor alle stellingen het antwoord aankruisen dat OP DIT MOMENT op u het meest van toepassing is.

		onjuist	beetje onjuist	beetje juist	juist
1	Het lukt me altijd moeilijke problemen op te lossen, als ik er genoeg moeite voor doe.				
2	Als iemand mij tegenwerkt, vind ik toch manieren om te krijgen wat ik wil.				
3	Het is voor mij makkelijk om vast te houden aan mijn plannen en mijn doel te bereiken.				
4	Ik vertrouw erop dat ik onverwachte gebeurtenissen doeltreffend aanpak.				
5	Dankzij mijn vindingrijkheid weet ik hoe ik in onvoorziene situaties moet handelen.				
6	Ik kan de meeste problemen oplossen als ik er de nodige moeite voor doe.				
7	Ik blijf kalm als ik voor moeilijkheden kom te staan omdat ik vertrouw op mijn vermogen om problemen op te lossen.				
8	Als ik geconfronteerd word met een probleem, heb ik meestal meerdere oplossingen.				
9	Als ik in een benarde situatie zit, weet ik meestal wat ik moet doen.				
10	Wat er ook gebeurt, ik kom er wel uit.				

6. GEHOOR

Amsterdamse vragenlijst

Ik vul de vragenlijst in vanuit de situatie:

- Met hoortoestel(len)
- Met 1 CI
- Met 2 CI's
- Met BAHA
- Met CI en hoortoestel
- Met BAHA en hoortoestel
- Zonder hoortoestel

1. *Kunt u een winkelbediende in een drukke winkel verstaan?*

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 1a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 1 bijna nooit of soms invulde.

1a Vindt u het hinderlijk dat u een winkelbediende in een drukke winkel slecht kunt verstaan?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

2. *Kunt u met één persoon in een rustige omgeving een gesprek voeren?*

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 2a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 2 bijna nooit of soms invulde.

2a Vindt u het hinderlijk dat u moeilijk een gesprek met één persoon in een rustige omgeving kunt voeren?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

3. *Hoort u op straat onmiddellijk vanuit welke richting een auto aan komt rijden?*

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 3a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 3 bijna nooit of soms invulde.

3a Vindt u het hinderlijk dat u slecht kunt horen vanuit welke richting een auto aan komt rijden?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

Kunt u auto's horen die passeren of aan komen rijden?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 4a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 4 bijna nooit of soms invulde.

4a Vindt u het hinderlijk dat u een auto, die passeert of aan komt rijden, slecht kunt horen?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

5. *Herkent u verschillende familieleden aan hun stemmen?*

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 5a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 5 bijna nooit of soms invulde.

5a Vindt u het hinderlijk dat u familieleden slecht aan hun stemmen kunt herkennen?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

6. *Kunt u een bepaalde melodie in een muziekstuk of lied herkennen?*

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 6a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 6 bijna nooit of soms invulde.

6a Vindt u het hinderlijk dat u een bepaalde melodie in een muziekstuk of een lied slecht kunt herkennen?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

7. *Kunt u iemand verstaan die u aanspreekt op een verjaardagsfeest of een receptie?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 7a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 7 bijna nooit of soms invulde.

7a Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die u aanspreekt op een verjaardags- feest of een receptie, slecht kunt verstaan?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

8. *Kunt u een telefoongesprek voeren in een rustige kamer?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 8a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 8 bijna nooit of soms invulde.

8a Vindt u het hinderlijk dat u een telefoongesprek, in een rustige omgeving, slecht kunt voeren?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

9. *Kunt u horen vanuit welke hoek van de zaal een vraag gesteld wordt tijdens een bijeenkomst?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 9a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 9 bijna nooit of soms invulde.

9a Vindt u het hinderlijk dat u moeilijk kunt horen vanuit welke hoek van de zaal een vraag gesteld wordt tijdens een bijeenkomst?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

10. *Hoort u het wanneer iemand van achteren naar u toe komt lopen?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 10a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 10 bijna nooit of soms invulde.

10a Vindt u het hinderlijk dat u slecht hoort wanneer er iemand van achteren naar u toe komt lopen?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

11. *Kunt u een tv-presentator alleen aan zijn stem herkennen?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 11a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 11 bijna nooit of soms invulde.

11a Vindt u het hinderlijk dat u een tv-presentator slecht aan zijn stem kunt herkennen?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

12. *Kunt u gezongen tekst (Nederlands) verstaan?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 12a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 12 bijna nooit of soms invulde.

12a Vindt u het hinderlijk dat u (Nederlands) gezongen tekst slecht verstaat? nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

13. *Kunt u zonder veel inspanning iemand verstaan die naast u in de bus of in de auto zit?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 13a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 13 bijna nooit of soms invulde.

13a Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die naast u in de bus of in de auto zit, slecht kunt verstaan.
O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

14. Verstaat u de nieuwslezer op de radio bij een normaal volume?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 14a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 14 bijna nooit of soms invulde.

14a Vindt u het hinderlijk dat u de nieuwslezer op de radio, bij een normaal volume, slecht kunt verstaan?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

15. Kijkt u onmiddellijk de goede kant op als u op straat door iemand geroepen wordt?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 15a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 15 bijna nooit of soms invulde.

15a Vindt u het hinderlijk dat u soms of bijna nooit onmiddellijk de goede kant op kijkt als u op straat door iemand geroepen wordt?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

16. Hoort u de geluiden in het huishouden (stofzuiger, wasmachine, stromend water)?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 16a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 16 bijna nooit of soms invulde.

16a Vindt u het hinderlijk dat u de geluiden in het huishouden (wasmachine, stofzuiger, stromend water) slecht kunt verstaan?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

17. Kunt u op straat het geluid van een auto onderscheiden van het geluid van een bus?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 17a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 17 bijna nooit of soms invulde.

17a Vindt u het hinderlijk dat u het geluid van een auto slecht kunt onderscheiden van het geluid van een bus?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

18. Ervaart u dat muziek te hard in uw oren klinkt, terwijl het voor omstanders aangenaam klinkt?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 18a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 18 bijna nooit of soms invulde.

18a Vindt u het hinderlijk dat muziek vaak of bijna altijd te hard voor u klinkt, terwijl het voor omstanders aangenaam klinkt?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

19. Wanneer u met meerdere mensen aan tafel zit te eten, kunt u het gesprek dan volgen?

O bijna nooit O soms O vaak O bijna altijd

Vraag 19a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 19 bijna nooit of soms invulde.

19b Vindt u het hinderlijk dat u het gesprek aan tafel, tijdens het eten, slecht kunt volgen?

O nee O een beetje O erg hinderlijk O heel erg hinderlijk

20. *Verstaat u de nieuwslezer op tv bij een normaal volume?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 20a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 20 bijna nooit of soms invulde.

20a Vindt u het hinderlijk dat u de nieuwslezer op tv, bij een normaal volume, slecht kunt verstaan?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

21. *Kunt u in een rustig huis horen vanuit welke hoek van de kamer iemand tot u spreekt?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 21a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 21 bijna nooit of soms invulde.

21a Vindt u het hinderlijk dat u in een rustig huis slecht kunt horen vanuit welke hoek van de kamer iemand tot u spreekt?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

22. *Kunt u thuis de deurbel horen?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 22a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 22 bijna nooit of soms invulde.

22a Vindt u het hinderlijk dat u thuis de deurbel slecht kunt horen?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

23. *Kunt u mannenstemmen van vrouwenstemmen onderscheiden?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 23a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 23 bijna nooit of soms invulde.

23a Vindt u het hinderlijk dat u mannenstemmen slecht van vrouwenstemmen kunt onderscheiden?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

24. *Kunt u ritme in een muziekstuk of lied horen?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 24a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 24 bijna nooit of soms invulde.

24a Vindt u het hinderlijk dat u ritme in een muziekstuk of een lied slecht kunt horen?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

25. *Kunt u iemand die u aanspreekt in een drukke straat verstaan?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 25a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 25 bijna nooit of soms invulde.

25a Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die u aanspreekt in een drukke straat, slecht kunt verstaan?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

26. *Kunt u horen met welke intonatie en stembuiging mensen spreken?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 26a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 26 bijna nooit of soms invulde.

26a Vindt u het hinderlijk dat u slecht kunt horen met welke intonatie en stembuiging mensen spreken?

nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

27. *Hoort u op straat onmiddellijk waar zich een toeterende auto bevindt?*

bijna nooit soms vaak bijna altijd
O deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 27a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 27 bijna nooit of soms invulde.
27a Vindt u het hinderlijk dat u op straat slecht kunt horen waar zich een toeterende auto bevindt?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

28. Hoort u buiten de vogels zingen?
 bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 28a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 28 bijna nooit of soms invulde.
28a Vindt u het hinderlijk dat u buiten slecht de vogels kunt horen zingen?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

29. Kunt u het geluid van verschillende muziekinstrumenten onderscheiden?
 bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 29a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 29 bijna nooit of soms invulde.
29a Vindt u het hinderlijk dat u het geluid van verschillende muziek- instrumenten moeilijk kunt onderscheiden?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

30. Zijn er delen in muziekstukken of liederen die u mist, terwijl u andere delen in datzelfde muziekstuk wel kunt horen?
 bijna nooit soms vaak bijna altijd

Vraag 30a hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 30 bijna nooit of soms invulde.
30a Vindt u het hinderlijk dat u vaak of bijna altijd delen in een muziekstuk niet hoort, terwijl u andere delen in datzelfde muziekstuk wel kunt horen?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

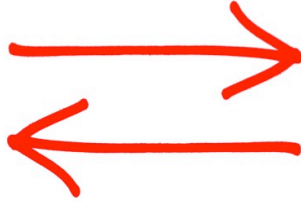
Bijlage 2. Quiz drempels slechten (23 mei 2015)

<p>Antwoord a) loop naar rechts</p> <p>Antwoord b) loop naar links</p> 	
<p>Hoeveel mensen in Nederland zijn doof of slechthorend?</p> <p>a) 50.000 – 100.000</p> <p>b) 200.000- 250.000</p> 	<p>Hoeveel mensen in Nederland zijn doof of slechthorend?</p> <p>a) 50.000 – 100.000</p> <p>b) 200.000- 250.000</p>
<p>Hoeveel procent van de slechthorenden is doof of zeer ernstig slechthorend?</p> <p>a) Ongeveer 10%</p> <p>b) Ongeveer 20%</p> 	<p>Hoeveel procent van de slechthorenden is doof of zeer ernstig slechthorend?</p> <p>a) Ongeveer 10%</p> <p>b) Ongeveer 20%</p>
<p>Hoeveel procent van de slechthorenden (18-35 jaar) ervaart communicatieproblemen?</p> <p>a) 50%</p> <p>b) 80%</p> 	<p>Hoeveel procent van de slechthorenden (18-35 jaar) ervaart communicatieproblemen?</p> <p>a) 50%</p> <p>b) 80%</p>

<p>Hoeveel procent van de slechthorenden (18-35 jaar) ervaart ernstige participatieproblemen?</p> <p>a) 10%</p> <p>b) 50%</p> 	<p>Hoeveel procent van de slechthorenden (18-35 jaar) ervaart ernstige participatieproblemen?</p> <p>a) 10%</p> <p>b) 50%</p>
<p>Hoeveel procent van de hele bevolking voelt zich eenzaam?</p> <p>a) 40%</p> <p>b) 60%</p> 	<p>Hoeveel procent van de bevolking voelt zich eenzaam?</p> <p>a) 40%</p> <p>b) 60%</p>
<p>Hoeveel procent van de slechthorenden voelt zich eenzaam?</p> <p>a) 40%</p> <p>b) 60%</p> 	<p>Hoeveel procent van de slechthorenden voelt zich eenzaam?</p> <p>a) 40%</p> <p>b) 60%</p>
<p>Hoeveel procent van de jongvolwassenen is werkloos?</p> <p>a) Minder dan 10%</p> <p>b) 10%</p> 	<p>Hoeveel procent van de jongvolwassenen is werkloos?</p> <p>a) Minder dan 10%</p> <p>b) 10%</p>

Hoeveel procent van de slechthorende jongvolwassenen is werkloos?

- a) Minder dan 10%
- b) 10%

Hoeveel procent van de slechthorende jongvolwassenen is werkloos?

- a) Minder dan 10%
- b) 10%

Bijlage 3. Werkvormen brainstormbijeenkomst 2016

Groepsregels:

1. Verboden woorden: 'Ja, maar....' of 'dat kan niet'.
2. Niet vaag, maar concreet.
3. Elkaar niet aanvallen, maar aanvullen.

1. **Doel** concreter maken:
 - a. Wie moet(en) veranderen?
 - b. Wat moet veranderen?
 - c. Hoeveel moet er/het veranderen?
 - d. Waar moet het (eerst) veranderen?

Individueel op rode kaartjes. Aparte kaartjes voor wie, wat, hoeveel en waar. 5 minuten.

Doorgeven naar rechts en aanvullen. 6 x .

Totaal: 30 minuten.

Opplakken kaartjes onder: wie, wat, hoeveel, waar.

Jet ordent en haalt dubbelingen eruit tijdens ronde 2.

2. **Activiteiten** concreet maken:
 - a. Wat kunnen we doen?
 - b. Wie hebben we nodig?
 - c. Wat hebben we nodig?
 - d. Wat hebben we al (en kunnen we goed gebruiken)?

In tweetallen op 4 gele kaartjes. Tien minuten.

Doorgeven naar rechts en aanvullen. 2x

Totaal: 30 minuten.

Opplakken kaartjes per subvraag.

Jet ordent tijdens pauze.

3. **Aansluiting** concreet maken:
 - a. Welke activiteiten passen bij welk doel?

Gezamenlijk kaartjes op de juiste plek hangen.

Om de beurt kaartje pakken en uitleggen waarom het kaartje daar wordt gehangen.

Totaal: 45 minuten

Lunch

4. **Kiezen:**
 - a. Welke activiteit gaan we verder uitwerken?
 - b. Wie gaan dat doen?
 - c. Met wie gaan we dat doen?
 - d. Wanneer gaan we dat doen?
 - e. Hoe gaan we dat doen?

Gezamenlijk clusters (doel + activiteiten) bekijken en bespreken.

Wat valt af? Er mogen maximaal twee clusters overblijven.

Totaal: 30 minuten.

Bij eenduidige keuze: 2 groepjes met zelfde cluster aan de slag met de vragen.

Bij twee keuzen: groepje per keuze.

Totaal: 30 minuten.

Rapporteren en afspraken maken.